

arte

■ cronică muzicală de dimitru avakian

Lipatti... după Lipatti

Au trecut șase decenii din ziua în care, la început de decembrie 1950, Dinu Lipatti a trecut în eternitate. O ultimă imagine, luată cu câteva zile înainte, ni-l înfățișează în intimitatea locuinței sale, în tâmpinându-ne cu un zîmbet palid, totuși cordial, comunicativ.

A fost un an dens în evenimente. La Conservatorul de Muzică de la Geneva continuau cursurile în cadrul catedrei pe care, cu aproape un secol mai înainte a deținut-o Liszt însuși. În studiourile radiodifuziunii geneveze de la „Suisse Romande” Lipatti a dat nu mai puțin de trei interviuri lămuritoare asupra creației unor compozitori contemporani, asupra actului artistic al performanței pianistice, asupra propriului său drum în muzică, în componistică; vorbea clar, cu elocvență nesofisticată, exprimarea era firească, ținând dintru-început ideea urmărită. Era anul în care Lipatti a realizat seria imprimărilor pentru casa londoneză de discuri „His Master’s Voice” – „Columbia”; o echipă condusă de nu mai puțin faimosul producător Walter Legge a sosit la Geneva constituind acest veritabil tezaur ce cuprinde câteva dintre valorile fundamentale ale istoriei muzicii, imprimări de o extensie stilistică largă, de la Bach la Mozart, la Chopin. În toamnă, în mijloc de septembrie, cu numai două luni și jumătate înaintea tragicului sfârșit, Lipatti susținea la Besançon, în Franța, în apropiere de granița elvețiană, ultimul său recital public. Este un eveniment pe care, în mod fericit, îl reține memoria benzii magnetice, a discului în format LP. S-a beneficiat de realizări tehnice de ultimă oră intrate în uz în anii postbelici. Este un eveniment ce marchează istoria vieții muzicale europene în anii mijlocului de secol XX. Lipatti

depășise pragul vârstei de trei decenii. Turneele londoneze îi prilejuiau susținerea unor concerte rămase memorabile dar și realizarea unei impresionante serii de imprimări. Dobândise deja o notorietate internațională ce rivaliza cu cea a marilor muzicieni europeni ai deceniilor anterioare, pianști de talia lui Edwin Fischer, Artur Schnabel, Wilhelm Backhaus, Walter Gieseking. Gândirea muzicală a lui Lipatti aparținea unei alte epoci; era apropiată de cea a compatriotei sale, pianista Clara Haskil, stabilită și ea în Elveția, la Vevey.

În ce anume constă noutatea, modernitatea gândirii pianistice a lui Dinu Lipatti? Se poate vorbi de un cumul de valori. O anume densitate spirituală, cordialitatea comunicării, cultura, cultura valorilor timbrale ale sunetului, transparența tonurilor, o anume sobrietate ce conferă consistență expresiei, o anume înțelepciune ce se dezvăluie de la sine fără a beneficia de șarjele elocvenței căutate; totul se constituie în date esențiale ale felului în care Lipatti gândea muzica. Nu era o fire artistică de natură romantică. Chiar atunci când îl ascuți cântând valsurile sau *Nocturna în re bemol major* de Frédéric Chopin, Concertele de Schumann sau de Grieg, nu poți să nu distingi aspectul permanent constructiv al gândirii lui Lipatti. Nu se abandonează fluxului muzicii ci conduce din interior evenimentele acesteia, stăpânindu-le. Dispunea ca și Enescu, nașul său într-ale muzicii, de o memorie fenomenală, de o stăpânire totală a complexului datelor aparatului pianistic. În baza acestor date, Lipatti a putut atinge ceea ce observă toți comentatorii săi, anume perfecțiunea aparent imuabilă a valorilor de care dispune performanța sa pianistică, natura profund spirituală a acesteia. Sunt câteva dintre motivele pentru care imprimările sale sunt în continuare – chiar și astăzi – un veritabil „best-seller” în rafturile marilor magazine de discuri de pe toate meridianele internaționale ale muzicii.

În acest context al comemorării celor șase decenii petrecute de la plecarea dintre noi a artistului, apare firească ideea instituirii unei ediții festivaliere „Zilele Lipatti”, serial de evenimente organizate de canalul România Muzical al Radiodifuziunii noastre publice.

Idea susținerii inclusiv a unei competiții desfășurate sub semnul emblematic al personalității celui

mai important pianist român, nu este nouă. Cu ani în urmă au mai existat tentative pe această direcție. Bunele intenții, cele câteva realizări, nu au fructificat. Sperăm că de această dată lucrurile vor merge mai bine, date fiind valorile sporite de comunicare, de percutanță, date fiind posibilitățile de care dispune S.R.R., Canalul România Muzical, principalul organizator, dată fiind tenacitatea, dăruirea cu care s-au implicat cei doi redactori ai instituției, realizatorii muzicali Monica Isăcescu și Ștefan Costache.

În mod cert, evenimentul a animat spiritele! Susținerea lui ar fi necesitat, totuși, o perioadă extinsă, de peste un an, privind conceperea proiectului, împlinirea acestuia, organizarea, inclusiv a concursului de pian a cărui eventuală periodicitate era bine să fi fost stabilită, să fi fost anunțată, competiție al cărei program, pe etape, trebuia temeinic conceput și susținut. Una dintre orchestrele de care dispune S.R.R. era bine să fi fost cooptată în susținerea acompaniamentelor etapei finale. Ne-am bucurat pentru faptul că într-unul dintre foyer-urile Studioului de Concerte Radio a fost organizată o expoziție de fotografii ale familiei Lipatti; au fost expuse de asemenea fotografii cu totul inedite făcute de Dinu Lipatti însuși, multe provenite din fondul casei memoriale de la Fundățeanca, din Argeș, altele expuse prin bunăvoința Fundației „Dinu Lipatti”.

Prin grija aceleiași canal radiofonic „România Muzical” a fost dezvelită o placă comemorativă plasată pe frontispiciul casei din str. Povernei, casă în care, în deceniul al treilea al secolului trecut, a locuit Dinu Lipatti. Prin bunăvoința Institutului Francez, Sala „Elvire Popesco” a găzduit proiectarea unui interesant film documentar centrat pe imagini foto, pe memoria unora dintre cei care au asistat la Besançon, în Franța, în septembrie 1950, la ultimul recital al artistului. Philippe Roger, autorul peliculei, a întreprins un salutar efort de înmagazinare a unui bogat material care – este de sperat – urmează a fi organizat și valorificat în continuare; este un material ce prezintă, printre altele, mărturisirile fostului elev al lui Lipatti, regretatul pianist și muzicolog Jacques Chapuis; sunt surse prețioase în ce privește cunoașterea aprofundată a fenomenului pianisticii marelui artist. Sunt mărturii ce alternează cu declarații ale lui Lipatti însuși, făcute pe parcursul interviurilor oferite Radiodifuziunii geneveze.

„Zilele Lipatti” au început în mijloc de octombrie, cu o serie de peste 20 de reportaje radiofonice referitoare la casele în care a locuit Dinu Lipatti, la pianele la care a cântat, reportaje conținând mărturiile ale elevilor lui, ale celor care l-au ascultat în concert. Indiscutabil,

Lipatti nu se abandonează fluxului muzicii ci conduce din interior evenimentele acesteia, stăpânindu-le.

momentul cel mai captivant al zilelor festivaliere l-a reprezentat competiția tinerilor pianiști. Premiul I și Premiul Radio România Muzical au fost atribuite – în concursul destinat pianiștilor elevi de până în 19 ani – foarte tânărului Alexandru Cadmiel Boțac, de la Școala de Muzică din Sighetu-Marmației. La categoria de vârstă a studenților, premiul cel mare i-a revenit pianistului Mihai Ritivoiu de la Universitatea Națională de Muzică din București; tot lui i-a fost atribuit și un premiu oferit de Muzeul George Enescu și de Ambasada României la Berna. Concertul de gală i-a inclus doar pe laureații primelor locuri, responsabilitatea conducerii activității jurilor, în calitate de președinți, a revenit unor muzicieni, personalități bine cunoscute ale vieții noastre muzicale, cum sunt pianistul Viniciu Moroianu și compozitorul Dan Dediu. Întrebări se nasc în mod firesc chiar în cazul celor care i-au urmărit pe cei doi laureați chiar și numai în concertul final. Mă refer la calitatea timbrală cu totul neîmplinită a sunetului în realizarea celui de al doilea Scherzo de Frédéric Chopin. Greu explicabil, pe de altă parte, rămâne faptul potrivit căruia în finala „celor mari” rezervată studenților, regulamentul prevedea prezentarea unei singure părți de concert. Menționez aceasta în situația în care concurenții aspiră la titlul de soliști concertiști! O firească nedumerire o oferă structura însăși a etapelor competiției, etape din care niciuna dintre creațiile pianistice ale lui Dinu Lipatti nu a figurat drept piese obligatorii; marca de identitate a competiției a fost astfel eludată. În consecință, doar un singur concurent dintre cei 18 înscriși, indiferent de categoria de vârstă, concurent plasat pe un loc secund, a prezentat celebra Sonatină pentru mâna stângă; lui Ionuț Cibotariu, de la Liceul de Muzică „George Enescu” din București, i-a fost atribuit, în consecință, unul dintre premiile speciale. Să luăm, oare, în considerație faptul că în juru au fost cooptați inclusiv tineri pianiști – este drept valoroși – ce dispun, totuși, de o activitate concertistică, competițională sau de jurizare, limitată? Iar aceasta în situația în care mari personalități ale pianisticii noastre actuale, pianștii Valentin Gheorghiu sau Dan Grigore – în mod curent invitați a face parte din numeroase jurii internaționale de mare prestigiu, deținători ai întregului repertoriu al lui Lipatti – au fostocoliți... Să sperăm că este vorba de anume stângăcii ale începutului de drum. Este, totuși, pe această direcție, o primă și importantă izbândă a echipei canalului „România Muzical”. Indiscutabil, Lipatti merită să dispună de o competiție de permanență desfășurată, eventual cu o periodicitate de doi ani, competiție care să-i poarte numele. ■